

**СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ
ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

*БОГОМОЛОВА К.С., к.е.н, ст. викладач,
ОСТРОВЕРХ О.В., к.е.н, ст. викладач,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогоднішній день гостро постає питання забезпечення продовольчої безпеки та вирішення проблеми низької дохідності вітчизняних аграрних підприємств. Не дивлячись на те, що протягом останніх років, саме аграрний сектор забезпечує економічне зростання національної економіки, спостерігаємо соціально-економічну кризу сільського господарства [2].

Ключовим фактором подальшого ефективного розвитку агропромислового виробництва, на наш погляд, виступає сільськогосподарська кооперація. Саме кооперація в умовах глобалізації економіки, сприятиме забезпеченню рівного доступу всіх виробників до внутрішнього і зовнішніх ринків, розвитку сільських територій, збереженню й зміцненню людського капіталу села, відновленню авторитету сільськогосподарської праці. На думку Ю.Я. Лузана [1], її слід розглядати як засіб самоорганізації та саморозвитку, розбудови зрозумілих та ефективних партнерських відносин, як реальну можливість справедливо перерозподіляти доходи між учасниками на всіх етапах виробництва та реалізації продукції, де найбільш незахищеними залишаються сільгоспвиробники.

Згідно світової практики, саме через сільськогосподарські кооперативи фермери реалізують значну частку виробленої сільськогосподарської продукції, уникаючи посередників, що дає їм змогу суттєво підвищувати конкурентоспроможність виробленої продукції, мати економічну захищеність.

Очевидним є той факт, що без втручання держави через удосконалення нормативно-правової бази, удосконалення податкової політики, фінансування заходів підтримки сільськогосподарської кооперації, проведення просвітницької й організаційної роботи щодо

коопераційних переваг, у сільськогосподарської кооперації в Україні не має шансів посісти відповідного місця в державній аграрній політиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики державної підтримки сільськогосподарської кооперації та забезпечення її ефективного розвитку займалися такі науковці: В. Амбросов [2], В. Артеменко [3], С. Бабенко, Я. Гаєцька-Колотило, В. Гончаренко, Ф. Горбонос, В. Зіновчук, О. Крисальний, Ю. Макаренко [6], О. Могильний, О. Нечипоренко, Т. Ожелевська, І. Онопрієнко, А. Пантелеймоненко, та ін.

Внесок в удосконалення правового регулювання питань взаємовідносин держави і кооперативів зробили В. Семчик, Н. Титова, В. Уркевич, О. Федорович, Ю. Шемпученко, та ін.

Реалії сьогодення вказують на необхідність розвитку сільськогосподарської кооперації. Проте, на практиці підтримка з боку держави носить лише декларативний характер, що призвело до згорання діяльності великої кількості сільськогосподарських кооперацій.

Формулювання цілей статті. Головною метою і завданням дослідження є розкриття економічної сутності сільськогосподарської кооперації, аналіз державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні, визначення проблемних питань та розробка системи заходів щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток нових форм господарювання у сільському господарстві, адаптованих до сучасних ринкових умов, призводить до того що функції сфери переробки, обігу та і виробництва загалом вони не виконують самостійно а успішно реалізують їх за допомогою об'єднання у систему кооперації [6].

Сільськогосподарський кооператив згідно з Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» [4] – юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які є виробниками сільськогосподарської продукції, що добровільно об'єдналися на основі членства для провадження спільної господарської та іншої діяльності, пов'язаної з виробництвом, переробкою, зберіганням, збутом, продажем продукції рослинництва, тваринництва, лісівництва чи рибництва, постачанням засобів виробництва і матеріально-технічних ресурсів членам цього кооперативу, наданням їм послуг з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування.

При цьому розрізняючи сільськогосподарські виробничі й обслуговуючі кооперативи, а також цим законом прописані правові й економічні основи організації і діяльності кооперативів [4].

Багаторічний досвід розвинених країн переконливо довів, що висока ефективність функціонування аграрних підприємств може бути забезпечена на основі їх кооперування.

Найбільших масштабів кооперація набула в США [11-12] , Канаді, Нідерландах, Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції, в цих країнах фермери не лише є членами кооперативних об'єднань але і входять до складу декількох таких утворень.

В свою чергу, досвід функціонування сільськогосподарських кооперативів, у розвинених країнах, в залежності від особливостей соціально – економічних та природних умов, визначається низкою відповідних відмінностей [9].

Половина продукції, виробленої аграрними підприємствами, що мають низький рівень конкурентоспроможності своєї продукції, використовується для власних потреб, формуючи при цьому основи не ринкового, а натурального господарства. Пояснюється це відсутністю достатніх фінансових ресурсів, проблемами технічного характеру і низьким рівнем менеджменту.

Більшість дрібних аграрних підприємств зазнає значних труднощів при веденні власного бізнесу поодиночі. Тому виключно кооперація дає змогу поєднати в собі дві базові передумови успішного ведення бізнесу в сільському господарстві, це перш за все приватна власність, яка надає свободу вибору та ефект масштабу виробництва, який дозволить користуватися економічними перевагами на ринку [5]. Дрібний виробник без участі у кооперативному об'єднанні взагалі вийти на ринок не може, адже буди витіснений з нього конкурентами – великотоварними виробниками. При цьому споживач бажає витратити свої кошти на більш дешеві і якісніші товари.

Сільськогосподарська кооперація повинна містити в собі не лише економічну складову, але й будуватися на основі системи територіально – галузевої організації поділу праці. Схема організації кооперативів у сільському господарстві будується на основі високорозвиненого поділу праці між ними (по горизонталі) і ступінчатого розподілу кооперативів по ступені підпорядкованості (по вертикалі) [7-8].

Аграрні підприємства, які мають за мету досягти такого рівня конкурентоспроможності, який би дозволив би їм триматися ефективно існувати протягом тривалого періоду розглядають

кооперацію є гарант одержання високого прибутку в ринкових умовах. На сьогоднішній день проблема конкурентоспроможності аграрних підприємств стає нагальною для сучасності, адже світова криза загострила важку ситуацію в конкурентній боротьбі серед цих останніх.

Основним шляхом розвитку кооперативного сектору України в ринкових умовах є формування моделі ефективної системи управління аграрними підприємствами учасниками коопераційного процесу.

В цілому становлення кооперативів усіх видів і форм вимагає розробки науково обґрунтованої системи взаємин учасників кооперації. Це стосується, і механізму розподілу прибутку і маркетингової служби і питань менеджменту та державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації [9-10].

Висновки. Узагальнюючи викладене, необхідно відмітити, що подальший розвиток кооперації не можливий без усунення таких перешкод як відсутність достатньої державної підтримки, диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію, недостатня розвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, низький рівень конкурентоспроможності більшості аграрних підприємств і слабка їх інтеграція в загальну систему АПК. У той же час розвиток аграрного сектору неможливо без кооперування, що є однією з умов підвищення конкурентоспроможності продукції, що виробляється, як виробником так і в країні в цілому.

Література.

1. **Лузан Ю.Я.** Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретико-методологічний аспект / **Ю.Я. Лузан** // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 3-12.

2. **Амбросов В.Я.** Питання конкурентоспроможності агроформувань / **В.Я. Амбросов** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. – Вип. 85. – Харків: ХНТУСГ. – 2009. – С. 3-9.

3. **Артеменко В.О.** Управління конкурентоспроможним потенціалом соціально-економічних систем в умовах євроінтеграції: монографія / **В.О. Артеменко, Д.В. Солоха** та ін. – Луганськ: Вид-во «Наулідж», 2010. – 154 с.

4. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» станом на 19.01.2013 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України № 39, ст. 261. Офіц. вид. Режим доступу. – <http://www.rada.gov.ua>.

5. **Краснорупцький О.О.** Передумови поглиблення інтеграційних процесів між суб'єктами ринку аграрної продукції / **О.О. Краснорупцький** // Вісник ХНТУСГ. Економічні науки. – Вип. 64. – Харків: ХНТУСГ, 2007. – С. 267-273.

6. **Макаренко Ю.П.** Фермерські кооперативи як умова прибуткового господарювання [Електронний ресурс] / **Ю.П. Макаренко** // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. – 2010. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/168.pdf>

7. **Острроверх О.В.** Необхідність управління змінами в організації / **О.В. Острроверх, О.В. Родіонов** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – Випуск 172. – Харків: ХНТУСГ. – 2016. – С. 62-68.

8. **Острроверх О.В.** Регулювання соціально - економічного розвитку регіону, як важливий чинник державного управління / **О.В. Острроверх, О.В. Корнієцький, А.Ф. Гацько** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – Випуск 174. – Харків: ХНТУСГ. – 2016. – С. 67-74.

9. **Богомолова К.С.** Роль кластерів у підвищенні конкурентоспроможності аграрного сектора / **К.С. Богомолова** // Вісник ХНТУСГ. – Серія: «Економічні науки». – Вип. 150. – 2014. – С. 91-100.

10. **Богомолова К.С.** Управління конкурентоспроможністю сільськогосподарської продукції / **К.С. Богомолова** // Вісник ХНТУСГ. Серія: «Економічні науки». – Вип. 162. – 2015. – С. 99-107.

11. **Ronald D. Kay, William M. Edwards and Patricia A. Duffy.** Farm Management, 7th Edition. McGraw-Hill, Inc. 2013.

12. FAS USDA, 2016, World Markets and Trade [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.fas.usda.gov/commodities/grain-and-feed>.

References.

1. **Luzan Yu.Ia.** (2011). Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm zabezpechennia rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva Ukrainy: teoretyko-metodolohichniy aspekt [Organizational-economic mechanism of ensuring the development of agricultural production in Ukraine: theoretical and methodological aspects]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, No 2, pp. 3-12 [in Ukrainian].

2. **Ambrosov V.Ia.** (2009). Pytannia konkurentospromozhnosti ahroformuvan [The question of the competitiveness of agricultural enterprises] *Visnyk KhNTUSH. Seriya: «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Kharkov national technical University of agriculture: Economics*, issue 85, pp. 3-9 [in Ukrainian].

3. **Artemenko V.O.** (2010). *Upravlinnia konkurentospromozhnym potentsialom sotsialno-ekonomichnykh system v umovakh yevrointegratsii* [Management competitive potential socio-economic systems in European integration]. Lugansk: Vyd-vo «Noulidzh», p. 154 [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy «Pro silskohospodarsku kooperatsiiu» stanom na 19.01.2013 r. [The Law of Ukraine «On agricultural cooperation»: from 19.01.2013]. *Verkhovna Rada Ukrainy – The Verkhovna Rada Of Ukraine*, No 39. Retrieved from <http://www.rada.gov.ua>. [in Ukrainian].

5. **Krasnorutskiy O.O.** (2007). Peredumovy pohlyblennia intehratsiinykh protsesiv mizh subiektamy rynku ahrarnoi produktsii [Background deepening integration processes between the actors of the market of agricultural products] *Visnyk KhNTUSH. Seriya: «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Kharkov national technical University of agriculture: Economics*, issue 64, pp. 267-273 [in Ukrainian].

6. **Makarenko Yu.P.** (2010). Fermerski kooperatyvy yak umova prybutkovoho hospodariuvannia [Farmers' cooperatives as profitable economic condition]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Ekonomichni nauky – Scientific papers of Poltava state agrarian Academy. Economic science*, Retrived from <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/168.pdf> [in Ukrainian].

7. **Ostoverkh O.V.** (2016). Neobkhidnist upravlinnia zminamy v orhanizatsii [The need for change management in organizations]. *Visnyk KhNTUSH. Seriya: «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Kharkov national technical University of agriculture: Economics*, issue 172, pp. 62-68 [in Ukrainian].

8. **Ostoverkh O.V.** (2016). Rehuliuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu, yak va-zhlyvyi chynnyk derzhavnogo upravlinnia [Regulation socio-economic development of the region as an important factor in public administration]. *Visnyk KhNTUSH. Seriya: «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Kharkov national technical University of agriculture: Economics*, issue 174, pp. 67-74 [in Ukrainian].

9. **Bohomolova K.S.** (2014). Rol klasteriv u pidvyshchenni konkurentospromozhnosti ahrarnoho sektora [The role of clusters in the competitiveness of the agricultural sector]. *Visnyk KhNTUSH. Seriya: «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Kharkov national technical University of agriculture: Economics*, issue 150, pp. 91-100 [in Ukrainian].

10. **Bohomolova K.S.** (2015). Upravlinnia konkurentospromozhnistiu silskohospodarskoi produktsii [Management of competitiveness of agricultural products]. *Visnyk KhNTUSH. Seriya: «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Kharkov national technical University of agriculture: Economics*, issue 162, pp. 99-107 [in Ukrainian].

11. **Ronald D. Kay, William M. Edwards and Patricia A. Duffy.** Farm Management, 7th Edition. McGraw-Hill, Inc. 2013 [in English].

12. FAS USDA, 2016, World Markets and Trade Retrieved from <http://www.fas.usda.gov/commodities/grain-and-feed> [in English].

Анотація.

Богомолова К.С., Островерх О.В. Сільськогосподарська кооперація як один із шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

В статті йдеться про економічну сутність сільськогосподарської кооперації, визначення проблемних питань та розробка системи заходів щодо їх вирішення, аналіз державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні.

Ключові слова: ефективність виробництва, кооперація, конкурентоспроможність, інтеграція.

Аннотация.

Богомолова К.С., Островерх О.В. Сельскохозяйственная кооперация как один из путей повышения конкурентоспособности аграрных предприятий.

В статье идет речь об экономической сущности сельскохозяйственной кооперации, определение проблемных вопросов и разработка системы мер по их решению, анализ государственного регулирования развития сельскохозяйственной кооперации в Украине.

Ключевые слова: эффективность производства, кооперация, конкурентоспособность, интеграция.

Abstract.

Bogomolova K., Ostroverkh O. Farm cooperatives as a way of improving the competitiveness of agricultural enterprises.

The article refers to the economic nature of agricultural cooperatives, identification of problems and the development of measures to address them, analysis of state regulation of agricultural cooperatives in Ukraine.

Key words: production efficiency, cooperation, competitiveness, integration.

УДК: 631.152.008.4

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

**БУТЕНКО Т.А., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, СИРИЙ В.М., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.В. ДОКУЧАЄВА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Автоматизація моніторингу економічної безпеки підприємств є актуальною проблемою, особливо у малому і середньому бізнесі, де альтернативою корпоративним інформаційним системам є локальні